

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

КАФЕДРА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Патопсихологія

Освітній рівень	<u>II (магістерського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
Галузь знань	<u>C Соціальні науки, журналістика та інформація</u> (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	<u>C4 Психологія</u> (код й найменування спеціальності)
Освітня програма	<u>Клінічна психологія</u>

Розробник: Наталія ЗАВ'ЯЗКІНА, д. психол. наук, професор, професор
кафедри клінічної психології

Робоча програма затверджена
на засіданні кафедри

клінічної психології

протокол № 10 від 23 червня 2025 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО
(ім'я та прізвище)

Схвалено гарантом освітньої програми Клінічна психологія

Гарант ОП

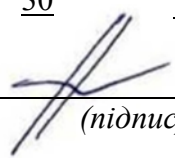

(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО
(ім'я та прізвище)

Розглянуто на засіданні Ради якості вищої освіти

протокол № 5 від 30 червня 2025 року

Голова РЯВО

(підпис)

Наталія ЗАВ'ЯЗКІНА
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Робоча програма освітньої компоненти «Патопсихологія» розроблена на основі методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми освітньої компоненти, затвердженої Вченою Радою Київського інституту сучасної психології та психотерапії від 22 лютого 2024 року, протокол №7.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу програму освітньої компоненти «Патопсихологія» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Клінічна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія.

Статус освітньої компоненти – обов’язкова.

Обсяг освітньої компоненти – 3.5 кредитів ЄКТС.

Семестровий контроль – іспит

Мета, завдання освітньої компоненти.

Місце: ОК в ОП

Метою освітньої компоненти є: ознайомлення з основами психічних та неврологічних хворіб, методами їх психологічної діагностики та корекції, роботою психолога у психіатричному стаціонарі, визначення значення для психології кваліфікації інтелектуального, емоційного-вольового дефекту, розладів особистості та розкриття їх місця в системі психологічного знання.

Завданнями освітньої компоненти є:

- ознайомити з історією, предметом, завданнями та методологічними засадами патопсихології.
- навчити аналізувати та досліджувати дефект когнітивної, емоційно-вольової, мотиваційної сфер особистості;
- зрозуміти правила проведення диференційної психодіагностики при різних психічних захворюваннях у пацієнтів різного віку.
- сформувати розуміння етичних та правових стандартів, що є основою професійної діяльності патопсихолога.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК1	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у сфері клінічної психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності	
ЗК1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК3	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК4	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
Фахові компетентності	
СК1	Здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних наукових та практичних проблем клінічної психології та психологічного консультування.
СК3	Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки професійної практичної діяльності.
СК4	Здатність здійснювати практичну діяльність (консультаційну, психотерапевтичну, тренінгову, прогностичну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
СК6	Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
СК7	Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
СК8	Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
СК9	Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
СК10	Здатність самостійно розробляти проекти шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей. СК11. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
СК11	Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях
СК13	Формулювати дослідницькі завдання у проблемному полі психологічної діагностики, вміти їх розв'язувати із застосуванням сучасних наукових методів.
СК15	Демонструвати розуміння закономірностей функціонування психіки у нормі та патології у контексті визначення та розв'язання професійних завдань.
СК17	Вміти встановлювати та підтримувати фахову взаємодію з представниками суміжних спеціальностей (лікарями, соціальними працівниками, соціальними педагогами тощо).

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Програмні результати
ПР1	Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
ПР3	Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.
ПР5	Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
ПР6	Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.
ПР7	Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.
ПР8	Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про

ПР9	звернення за допомогою або підвищення кваліфікації. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
ПР10	Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.
ПР11	Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
ПР12	Розробляти стратегії клініко-психологічного дослідження з врахуванням специфіки об'єкта дослідження та доступних сучасних дослідницьких методів.
ПР13	Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, намагатися застосовувати їх при розв'язанні фахових завдань, надавати поради одо забезпечення якості клініко-психологічних послуг.

2. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Структура освітньої компоненти

№ теми	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит.	у тому числі			
				Лекції	Прак.	Інд. Конс.	С.р.
1	Тема 1. Патопсихологія як наука	30	10	8	2	-	20
2	Тема 2. Патопсихологічна діагностика осіб з порушеннями психічної діяльності	75	20	16	2	2	55
Всього годин		105	30	24	4	2	75

Зміст освітньої компоненти

Тема 1. Патопсихологія як наука

Лекція 1. Історія розвитку патопсихології. Етапи формування патопсихологічного знання. Історія виникнення психіатричної допомоги. Предмет та задачі патопсихології.

Лекція 2. Методологічні питання патопсихології.

Принципи та зв'язок з іншими дисциплінами. Вимоги до будування психологічного експерименту. Основні принципи та методи праці психолога в психіатрії, клініці неврозів та пограничних станів, наркології, неврології та нейрохірургії, з хворими психосоматичного профілю, з групами ризику порушень психічної діяльності, з пацієнтами різних вікових категорій, в реабілітаційних центрах. Етичні проблеми в роботі патопсихолога.

Деонтологічні принципи в роботі патопсихолога. Права психічно хворих. *Література [1-12].*

Лекція 3. Патопсихологічне дослідження. Патопсихологічний експеримент. Методики патопсихологічного дослідження. Бесіда та клінічне інтерв'ю. Помилки при проведенні бесіди. Метод спостереження. Підготовка патопсихологічного висновку та рекомендацій. *Література [1-12].*

Лекція 4. Особистість та хвороба

Особистість хворого, її вплив на хворобу. Вплив протікання хвороби на особистість. Психологічна допомога. Види психологічної допомоги та засоби психічного впливу на людину в умовах клінічної взаємодії. Права психічно хворих. Зміни пізнавальних процесів під впливом хвороби. Типи хворих та основні типи ставлення до хвороби. Внутрішня картина хвороби. *Література [1-12].*

Тема 2. Патопсихологічна діагностика осіб з порушеннями психічної діяльності

Лекція 5. Порушення сприйняття.

Клінічна, психологічна феноменологія та психологічні механізми порушень сприйняття. Розлади сприйняття: ілюзії, галюцинації, психосенсорні розлади. Роль перевантаження аналізаторів і недостатності інформації у виникненні порушень сприйняття. Порушення особистісного компоненту сприйняття. Класифікація галюцинацій за органами відчуттів і ступенем складності. істинні та псевдогалюцинації. Порушення мотиваційного компоненту сприйняття. Агнозії. Псевдоагнозії. Патопсихологічні методики дослідження сприйняття та відчуттів. *Література [1-12].*

Лекція 6. Порушення пам'яті та уваги.

Психологічні механізми порушення пам'яті. Співвідношення порушень пам'яті та уваги. Безпосередня та опосередкована пам'ять і порушення співвідношень при різних хворобах. Методи дослідження особистісного компоненту пам'яті. Методи дослідження та шляхи корекції динамічних розладів пам'яті. *Література [1-12].*

Лекція 7. Розлади мислення.

Психологічні механізми та клінічна феноменологія розладів мислення. Порушення операціонального аспекту мислення, порушення динаміки мислення, порушення особистісного компонента. Поняття про рівень узагальнення. Розлади мислення за темпом: прискорення, уповільнення, затримки, тугорухомість. Розлади мислення за формою: надмірно обстійне мислення, резонерство, розірваність, паралогічне, стереотипії, аутистичне, незв'язане, персеверації. Розлади мислення за змістом: маячні ідеї, надцінні ідеї, нав'язливі ідеї. Форми маячення - несистематизоване (параноїдне) та систематизоване (паранояльне). Порушення процесів узагальнення та абстрагування. Порушення цілеспрямованості та динамічності мислення. Порушення мотиваційного компонента мислення. *Література [1-12].*

Лекція 8. Порушення інтелекту.

Патопсихологічні критерії диференціальної діагностики інтелектуальних порушень і затримки психічного розвитку. Порушення пізнавальної діяльності при інтелектуальній недостатності різного ступеня. Патопсихологічна диференціація порушень інтелектуального розвитку та деменції. Використання патопсихологічних методик у комплексній оцінці інтелектуальних порушень. *Література [1-12].*

Лекція 9. Патопсихологічні реєстр – синдроми.

Патопсихологічні реєстр-синдроми. Аналіз динаміки окремих характеристик і формування синдромів. Взаємозалежність і взаємовплив окремих характеристик і синдромів. Динаміка розвитку та змін індивідуально-психологічних особливостей особистості. Їх діагностична та прогностична значущість. Методи дослідження патопсихологічних реєстр-синдромів. *Література [1-12].*

Лекція 10. Патологія емоційно-вольової сфери.

Хвороба та стан емоційно-вольової сфери. Вплив особливостей емоційно-вольової сфери людини на проведення психологічного дослідження. Патологія емоцій. Методи діагностики та дослідження емоційної сфери людини. Воля та її порушення. *Література [1-12].*

Лекція 11. Порушення особистості.

Порушення формування характерологічних особливостей особистості. Порушення критичності та спонтанності поведінки. Порушення саморегуляції та опосередкування. Порушення смислоутворення. Патологічні потреби та мотиви. *Література [1-12].*

Лекція 12. Психологічна характеристика порушень свідомості та самосвідомості

Розуміння свідомості у філософії, психіатрії та психології. Психологічна характеристика порушень свідомості: оглушення, онейроїду, делірію, затьмарення, псевдодеменції. Проблема свідомого та несвідомого у психології та патопсихології. Співвідношення зміненого самосприйняття і маячення. *Література [1-12].*

Практичні завдання освітньої компоненти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<i>Практична задача №1:</i> Розбір клінічного кейсу (діагностика та тактика патопсихологічної діагностики). Застосувати отримані теоретичні знання для аналізу конкретної клініко-психологічної ситуації. Застосувати навички групової дискусії та формулювання спільних гіпотез.	2
2	<i>Практична задача №2:</i> Розбір клінічних кейсів.	2
Разом		4

Самостійна робота освітньої компоненти

№	Назва теми	Кількість годин
Тема 1	<i>Завдання.</i> Скласти конспект за тематичним планом з використанням теоретичного матеріалу лекцій, презентацій, рекомендованої літератури, самостійно визначених додаткових матеріалів. Опрацювати теоретичний матеріал для підготовки до практичних занять та іспиту.	20
Тема 2	Скласти конспект за тематичним планом з використанням теоретичного матеріалу лекцій, презентацій, рекомендованої літератури, самостійно визначених додаткових матеріалів. Опрацювати теоретичний матеріал для підготовки до практичних занять та іспиту.	55
Разом		75

3. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби та обладнання: екранні (електронні презентації, віртуальні зали для відпрацювання практичних навичок), комп'ютерні (комп'ютери, планшети, освітні платформи, електронні бібліотеки).

Програмне забезпечення: системне ПЗ (Операційні системи, драйвери), керування курсами (Zoom).

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (26 год.) та практичних (6 год.) занять, організації самостійної роботи студентів (86 год.). Протягом курсу передбачено проведення індивідуальних консультацій (2 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: словесні (лекція, пояснення, бесіда), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань).

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання освітньої компоненти є:

Методи поточного контролю: проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних та практичних занять у формі виконання практичних завдань, коротких тестів для закріплення матеріалу, розв'язання кейсів та активної участі в обговореннях, в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- виконання практичних задач (оцінюється під час їх виконання);
- виконання умов академічної дисципліни (оцінюється під час лекцій, практичних занять та під час поточного контролю теми).

Методи підсумкового контролю: проводиться з метою оцінювання результатів навчання наприкінці семестру, відповідно до навчального плану у формі іспиту, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю:

Тести та практичні задачі. Максимальна оцінка за виконання практичної задачі становить від 2 до 5 балів.

«**відмінно**» - **5 балів:** надано повну, точну та добре аргументовану відповідь на поставлене питання. Продемонстровано глибоке розуміння матеріалу та вміння його аналізувати.

«**добре**» - **3 бали:** відповідь є правильною по суті, але містить незначні неточності, є неповною або недостатньо аргументованою.

«**задовільно**» - **2 бали:** відповідь є неповною, містить значні неточності, є недостатньо аргументованою

«**незадовільно**» - **0 балів:** відповідь відсутня, є невірною або не відповідає суті завдання.

Виконання умов академічної дисципліни. Відвідування лекцій та активна участь у практичних заняттях.

«**відмінно**»: - **60 балів:** Здобувач відвідав 90-100% занять. Демонструє високу залученість: регулярно ставить доречні питання, бере активну участь в обговореннях, пропонує власні ідеї, якісно виконує завдання на практичних заняттях.

«**добре**»: - **40 балів:** Здобувач відвідав 75-89% занять. Переважно є активним на заняттях, бере участь в обговореннях, але ініціативу проявляє не завжди.

«**задовільно**» - **20 балів:** Здобувач відвідав 60-74% занять. Активність на заняттях низька, здобувач переважно є пасивним слухачем.

«незадовільно» - 0 балів: Здобувач відвідав менше 60% занять. Повна відсутність активності та залученості в навчальний процес.

Форма підсумкового семестрового контролю:

Іспит проводиться в тестовому форматі. Максимальна сума балів за іспит - 40 балів.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Виконання умов академічної дисципліни	60	60
Іспит	40	40
		100

Умова допуску до іспиту: мінімальна кількість балів при виконанні умов академічної дисципліни – 34 бали

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна шкала оцінювання.

Сума балів	Оцінка ECTS	Національна оцінка	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
74-81	C	Добре (в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	Задовільно (задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	Незадовільно (із можливістю повторного складання)	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (із обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	

6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історія становлення знань щодо допомоги психічно хворим.
2. Історія становлення патопсихології.
3. Предмет патопсихології.
4. Вимоги до будування патопсихологічного експерименту
5. Патопсихологічний висновок
6. Методи патопсихології
7. Бесіда та спостереження
8. Основні етичні принципи роботи патопсихолога.
9. Причини початку психічних захворювань
10. Моделі розвитку психічних розладів
11. Патопсихологічні реєстр-синдроми
12. Практичні завдання патопсихологів
13. Професійно-етичні принципи в патопсихології.
14. Порухення відчуттів та сприйняття.
15. Порухення пам'яті та уваги.
16. Методики для дослідження пам'яті та уваги.
17. Вербальні та невербальні методики.
18. Бланкові та небланкові.
19. Об'єктивні, суб'єктивні та проєктивні методики.
20. Порухення інтелекту.
21. Методики для дослідження інтелекту.
22. Порухення мислення.
23. Методики для дослідження мислення.
24. Основні завдання психодіагностики особистості.
25. Акцентуації.
26. Розлади особистості.
27. Методики для дослідження особистості.
28. Порухення емоційно-вольової сфери.
29. Методики для дослідження емоційної сфери.
30. Розлади свідомості

7. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ОСВОЄННЯ КУРСУ:

1. Dainer-Best J. (2020). Research in Affective Science and Abnormal Psychology.
2. Davey G. C. (2021). Psychopathology: Research, assessment and treatment in clinical psychology. John Wiley & Sons.
3. Huether S. E. (2021) Study Guide for Understanding Pathophysiology. Maryland Heights: Mosby. 320
4. Phares V. (2020). Understanding abnormal child psychology. John Wiley & Sons.
5. Tanaka-Matsumi J. (2019). Abnormal psychology and culture.

6. Закалик Г. М. , Терлецька Ю. М. (2016) Патопсихологія: понятійно-термінологічний словник : навч.посіб. Львів : Вид-во Львів. Політехніки. 156 с.
7. Мартинюк І.А. (2023) Патопсихологія. Практикум. Київ : Каравела. 184 с.
8. Медична психологія : в 2-х т. Т. 1. Загальна медична психологія / Г.Я. Пілягіна та ін.; – Вінниця : Нова Книга, 2020 – 288 с.
9. Михальченко Н. (2019). Патопсихологія та психологічне консультування.
10. Пілягіна Г.Я. , Хаустова О.О. , Чабан О.С. (2020) Загальна медична психологія. Вінниця : Нова Книга. 288 с.
11. Психіатрія (2013) (під ред. В.М. Козідубової, В.М. Кузнєцова, В.А. Вербенко, Л.М. Юр'євої, О.О. Фільца, І.О. Бабюка).- Харків: Оберіг, 2013. – 1164 с.
12. Римша С.В., Раціборинська-Полякова Н.В. (2020) Пропедевтика психіатрії з основами загальної психології, патопсихології та психопатології. Львів: Магнолія. 520с.